

נר לשולחן שבת

פרשת מקץ - חנוכה

גליון 630

"אם אין קמה אין תורה"
אם אין שמן אין "נר"!

הפרדוקס של מונקטש...

מעשה באישה שהיתה אורחת באכסניה בימי החנוכה. רצתה לזכות במצוות נר חנוכה, ביקשה לתת פרוטה לבעל הבית, להשתתף בהדלקת נר חנוכה שלו. אמר לה בעל האכסניה: 'הרי את מקודשת בפרוטה שהיית צריכה לתת לי'...

הסתפקו רבני ולמדני העיר אם אכן האישה מקודשת. בגדר מצוות לא להנות ניתנו. אם ארוסתו נחשבת כבר "ביתו" ועוד. ה"מנחת אלעזר" ממונקטש דן בדבריהם והשיב: עתה יש לדון, אם היא מקודשת, אז לא צריך לתת פרוטה, כי היא הרי אשתו. אלא שאם לא צריך פרוטה, כלומר, אם היא אינה צריכה ליתן לו פרוטה, אם כן הוא לא נתן לה מאומה ושוב אינה מקודשת, ושוב צריכה ליתן לו פרוטה ושוב מתקדשת... וחזר הדין ומתהפך לבלתי תכלית...

אכן, למעשה היא יצאה ידי חובת נר חנוכה דרבנן, כיון שנתן לה את הזכות בנר הזה מרצונו ובמתנה. (ש"ת "מנחת אלעזר" ד' ס"ט ועיי"ש)

הבן החמישי

מִרְן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה הַגָּאוֹן רַבִּי אַהֲרֹן לֵיב שְׁטֵינְמָן: יש לעיין בבן שלדאבוננו התנתק לגמרי מאביו ואמו, אם גם בזה יוצא ידי חובתו בהדלקת אביו, או שמא לא שייך לקרותו נר איש "וביתו", כיון שהתנתק מהוריו לגמרי. ("בבתיבות ההלכה" חנוכה)

מעט על נרות ושמן

כבתה זקוק לה...

הגאון רבי משה קלירס בבחרותו למד בצפת. הוא היה מתמיד עצום. בלילות היה לומד לאור הנר, כשנכבה לו הנר, היה הולך לבית סמוך, מדליק את הנר מחדש וחוזר עם הנר ללימודו.

פעם אחת הלך ושוב כבה הנר, הלך לאותו בית ושוב הדליק את נרו. בדרך שוב הנר נכבה, חזר לאותו בית, הדליק את הנר ונתן את מגבעתו על הנר שלא יכבה. ויהי בהליכתו עם הנר הדלוק בתוך הכובע נעשה חור במגבעת מאש הנר. במשך שנים רבות הלך רבי משה קלירס בזו המגבעת, כאשר החור מלמעלה מעיד על גודל התמדתו, לילות כימים!

(ידי אור)

סיפר ראש ישיבת פוניבז', הגאון רבי דוד פוברסקי: 'בפרוץ מלחמת העולם היה מחסור גדול באוכל, קיבלו תלושים ללחם ושמן. בחורי הישיבה ברובם השתמשו רק בתלושי הלחם, כי מה יעשו בשמן. אבל היו יחידים שלקחו את השמן ומכרוהו בשוק השחור. כל הבחורים שעסקו במכירת השמן לא נשארו בלימוד!' (מ"ה)

"ויהי כי באנו אל המלון". (מ"ג כ"א)

כ"ק רבי מנחם נחום מהוסיאטין התאכסן במשך תקופה בווינה, שהה בבית מלון. ביקש מאחד מאנשי שלומו שיקנה עבורו נרות. כשחזר וביקש זאת, תמה האישה, לשם מה, הלא יש בבית המלון אור חשמל ומדוע הרבי צריך נרות!?

השיבו, שיש רגילות של בני אדם עד איזו שעה הם משתמשים באור החשמל בלילה. ומאחר שברצונו שיאיר בחדרו האור למשך שעות נוספות בלילה ובעל המלון לא מוחשיב זאת בכלל הוצאותיו, חושש הוא בזה לגזול, על כן ביקש ממנו שיביא לו נרות, כדי שיאירו בחדרו בשעות אלו.

(אמרי קודש של האדמו"ר מסדיגורה שליט"א ליום פטירתו של רבי נחמניו זצ"ל י' כסלו תשע"ז)

הדלקת החנוכה - להכיר טובת הקב"ה שהאיר ומאיר לנו

ענין זה של הכרת הטוב הוא עיקר ענין חנוכה, שמהותו היא ימי הלל והודאה - כמו שאנו מתפללים "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול" - מכירים את טובתו של הקב"ה ומודים לו.

"מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד, וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הניסים שעשה לנו".

(רמב"ם חנוכה ד"ח) מבואר שעצם מצוות הדלקת נרות חנוכה אינה רק צורת פרסום הנס, אלא היא דרך של הודאה ושבח על הניסים שעשה לנו!

"לא שאני צריך לכם, אלא שתאירו לי כדרך שהארתם לכם!" (כמב"ר ט"ו)

השבוע ימלאו ארבעים שנה לפטירת מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ ראש ישיבת מיר, מופלא ביגיעת וידיעת התורה, גי' טבת תשל"ט

מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ מסר לתלמידי ואברכי הישיבה "חבורה" מדי שבוע. בימי החנוכה, באמצע ה"חבורה" נכנסה הרבנית עם קערה מלאה בסופגניות והניחה אותה על השולחן.

עצר רבי חיים באמצע ההתלהבות, בתוך הקצות והנתיבות, ונטל לעצמו סופגניה. דרש רבי חיים מהשומעים שכל אחד יטול לעצמו סופגניה... לאחר שאכלו שאל אותם: "האם הסופגניות טעימות לכם?" השיבו השומעים: "כן, כן".

פנה רבי חיים וקרא בקול גדול לעבר המטבח: "מרים, הסופגניות מאד טעימות, וכולם אומרים שהם מאד טובות!" סובב את פניו לעבר הלומדים ואמר בשקט: "הכרת הטוב!"

הדברים נפלאים - רבי חיים המתמיד העצום עוצר באמצע הלימוד!!! המעשה היה בירושלים, מזמן הם כבר לא זוג צעיר, יחדיו הם עברו יבשות ותהפוכות, ועדיין חיוב הכרת הטוב נמצא גם בדברים הקטנים, כדבריו! ("נר לשולחן שבת" מפי ידידי הרה"ג ר"י)

הגאון רבי חיים שמואלביץ היה לומד עם חברותו ברציפות, בהתמדה ויגיעה שלא תתואר. היום והלילה היו שווים בעיניו. בחור ששאלו אם יאות ללמוד איתו לפני תפילת שחרית, נענה בחיוב: "אחת אחר חצות תהיה שעה נוחה לך?...". (מ"ח ולב)

בחנוכה למד רבי חיים עם החברותא שלו עד רגע הדלקת הנרות ממש. אז היה קם ממקומו, ניגש לחלון, אל החנוכה, בירך את הברכות, הדליק וחזר לתלמודו! ("נר" י"ש"כ לידידי הרה"ג ר"י)

מנהגו שאנו מרקידים התינוקות ליד נרות חנוכה עד אחר שיעור חצי שעה להדלקה, כדי שלא ישנו ויראו גם כן זכר הנס ההוא! ("נהוג כצאן יוסף")

יום חמישי של חנוכה, שנת תרס"ז? עלה להרצות בישיבת מיר את שיעורו הראשון, הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל, שהוכתר לראש ישיבה.

"נר איש וביתו" - כל מי שדרר בקביעות וסמוך על שולחנו יוצא בהדלקת בעל הבית. (תרע"ב) ומי שאינו קבוע נידון כאכסנאי. (תרע"א)

יש להסתפק, מה הדין בבעל שנשוי לאישה האסורה עליו באיסור כרת או לאו, האם יוצאת ידי חובה בהדלקתו, מדין נר איש וביתו.

צדדי הספק: כאשר האישה אסורה בכרת, לא תופסים בה קידושין כלל, אבל מכל מקום כיון שדרה כאן בקביעות וסמוכה על שולחנו, לא גרע מדין משרתים. או שמא כיון שזו בעמוד והוצא, אי אפשר לדון אותה כבת ביתו וצריכה להדליקה בעצמה.

וכן אישה של חיבי לאוין, אף שתופסים בה קידושין, מכל מקום היא בעמוד והוצא.

(אור אליהו" פרק ו')

עוד על גניבות במלון

בעת כהונת הגאון רבי שמואל מוהליבר בעיר רדום אירע לו מין נס משונה: הוא זכה בעשרים אלף רובלים בהגרלה הממשלתית, על ידי שטר שאחותו נתנה לו במתנה. לא עברו ימים מרובים ואירע לו נס אחר:

אחרי שהתעשר הרהיב לנסוע להבראה בעיירת נופש בגרמניה. נטל עמו סכום כסף גדול. כשנכנסה שבת הטמין את הכסף בארגז, את המפתח שם בארגז שני ואת המפתח השני החביא.

הלך לבית הכנסת להתפלל. כשבא מבית הכנסת לחדרו, מצא את המפתח המוחבא על מקומו והסב לסעודה בלב שקט.

עברו כמה שעות ונתברר כי המשרת שהביאו עימם מרדום נעלם ואיננו. מייד נפל בלבו חשד. אכן בדק ומצא שהמשרת גנב את כל הכסף, אפילו לא השאיר פרוטה עבורו להוצאות. בעל האכסניה ביקש להודיע מיד למשטרה על הגניבה, אבל רבי שמואל סירב להגיש תלונה, שכן שבת היה ואסור לעסוק בעניני ממוון.

הרב מוהליבר היה שקט כל אותה שבת ולא דאג. ישב לסעודה, שר זמירות שבת ואמר דברי תורה בשמחה, כאילו לא אירע דבר.

האורחים שלא הכירו את צדקותו של רבי שמואל תמהו על הדבר, כיצד אפשר לשבת ולאכול בלי כל דאגה אחרי אסון כזה? עוד תמהו, כיצד יש לרב מפולין סכום כסף כזה?! הגיעו לידי מסקנה שכל אותו מעשה אינו אלא עורמה של שנורר פולני שרצה לעורר רחמים ולהוציא כספים מן האורחים העשירים...

הכל האמינו בתיאוריה הזו ולא נמצא אפילו אחד שילוה לו כסף לשלם חובותיו לבעל המלון ושאר הוצאותיו בהבראה.

רבי שמואל שלח מברק לגאון רבי עזריאל הילדסהיימר בברלין, אבל עד שהכסף הגיע מברלין, נפגש בעיירה עם הבנקאי הורודישץ מוילנה שהכירו, הוא הלווה לו הסכום שביקש.

בשבת השנייה לשהותו בנופש, כשחזר מבית הכנסת קיבל הודעה מטעם המשטרה שתפסה את הגנב בהמבורג, עולה על ספינה המפליגה לאמריקה ומצאו אצלו את כל הכסף.

(במחיצתם של גדולי ישראל)

"אשר ימצא אתו מעבדיך ומת" בן נח שנגב חייב מיתה בסיף, ובישראל נאמר "ונמכר בנגבתו" לכך אמר יוסף "הוא... יהיה לי עבד". (מ"ד מדרש החפץ כ"ו)

אביו של ידידי לפרנסתו היה גובה מס בצרפת. היה עובר לבוש במדים של גובה מס, בין עיירות וכפרים, בצרפת של פעם. את כספי הגביה שמר במזוזודתו ואילו את דבריו הפרטיים הניח בתיק הרשמי... כמה וכמה פעמים שדדו אותו. להפתעתם, מצאו הגנבים בתיק פיז'מה ומברשת שיניים במקום עשרת אלפים פרנק...

(נר לשולחן שבת מהרה"ג י"ע)

בני היה זהיר כשתבוא בבית חברך: אל תרים עיניך לראות בכלי ביתו ולא בשום דבר שבבית. גם אל תשפיל עיניך כל כך, יותר מן הראוי, שגם זו רעה חולה שנראה כעורמה, שיחזיקוהו צדיק... אל תבוא בבית חברך יחיד, שאם יחסר איזה דבר, אע"פ שיתביישו לומר בפניך, יחשדו בליבם שמא גנבתם. (שבט מוסר"ג ט"ז)

"וימצא הגביע באמתחת בנימין". (מ"ד י"ב) היו מכים אותו ואומרים 'גנב בן גנבת, ביישתנו' עד שנשבע בחיי אביו יעקב שלא גנב... מיד האמינוהו, שלא היה רגיל להשבע. (מדרש) אמר להם מנשה: 'בבקשה הניחו לו, שמא גנב את הגביע כדי לנחש בו היכן ימצאו את אחיו, אבל אתם גנבים כולכם...' (כת"י תנחומא ישן - 'תורה שלמה')

מעשה במשרתת שרצתה להרגיש גברת... נטלה שלא ברשות כפות של כסף לאכול עימם, אלא שהם נגנבו. הסתפקו, אם היא חייבת, דכיון שבעלי הבית חייבים במזונותיה, הוי שמירה בבעלים.

השיב המהרש"ם: פשוט הוא שאין במשרת דין שמירה בבעלים.

לכאורה היה סברה לומר שכמו שאישה פטורה על נזקיה מטעם של "שלום בית", כך גם משרתת. ולמעשה פסק ה"חות יאיר" שחייבת, זולת בדבר קטן שבעלות הבית אינן מקפידות. ולא עלה בדעתו לפטור מטעם שלום בית, לפי שאינן שכורות אלא לזמן.

אכן נחלקו הפוסקים בדינו של משרת אם הוא כשומר חנם או שומר שכר. מכל מקום כאן שפשעה בשמירתה חייבת לשלם.

(שו"ת מהרש"ם ח"ג נ"ד ועיין 'חות יאיר' ו'מחנה אפרים')

"ויהי הם מריקים שקיהם והנה איש צרור כספו בשקו..." (מ"ב ל"ה)

כסף כשר - פעם אחת צעד מרן הרב שטיינמן ברחוב יחד עם הגאון רבי ישראל בן שלום. לפתע מצא רבינו שקל בודד... הוא התכופף ונטל אותו... הפטיר הרב בן שלום שנהוג ליתן כסף שנמצא לצדקה, שלא להשתמש בו, מחשש גזל...

תמה רבי אהרן לייב: "זהו הכסף הכשר ביותר שקיבלתי, למה שאמסור אותו לצדקה?! אדרבה, מה שאני מקבל כמשכורת יכול להיות בו חששות של גזל, אולי לא מגיע לי כראוי, יתכן שאת כספי המשכורת כדאי לתת לצדקה... אבל כסף כשר כזה עדיף להתפרנס ממנו!"

(שמוחת שלמה" וישב תשע"ח)

את מי השבטים נידו על שחשדו בו שגילה את מכירת יוסף?

כאשר מכרו השבטים את יוסף חריומו את כולם שלא יגלו זאת. לאחר זמן נתברר להם שסרח בת אשר יודעת על מכירתו. השבטים אמרו, מהיכן ידעה על המכירה אם לא מאביה - "שותא דינוקא" - סימן שהוא עבר על החרם עמדו ונידוהו.

"ולאשר אמר" - בא משה רבינו והתיר את אשר מנידויו בברכתו: "ברוך מבנים", מעתה הוא יכול להוליד ילדים. היו אחיו מתרחקים ממנו, אמר "יהי רצוי אחיו". "וטובל בשמן רגלו", שיהא מותר לסוך בשמן. היה אסור בנעילת הסנדל, אמר "ברזל ונחשת מנעלך".

(בעל הטורים פר' וזאת הברכה)

לא הניחו השבטים לבנימין והיכוהו, אמר להם מנשה: "שעיר עזים אני רואה כאן... מי גנב את יוסף? אמרו "אכן נודע הדבר", מיד "ויקרעו שמלותם" על חילול ה', מיד התירו את החרם, כדי שלא יכשלו בו אחרים. (תו"ש שם)

זאת חנוכה! פעם נסע הגה"צ רבי נתן ווכטפויגל בחנוכה ומישהו ביקש להטרידו בדברים של מה בכך. פנה אליו המשיגיה: 'בבקשה, תן לי לשבת בשקט בשעה האחרונה של חנוכה, לזכות לאורות של חנוכה!'

(לקט רשימות" בעניני חנוכה)

